

शिवराज राजपत्र

शिवराज नगरपालिकाद्वारा प्रकाशित

खण्ड: ६ संख्या: ६ मिति: २०७९।०५।२३

भाग - २

शिवराज नगरकार्यपालिकाले बनाएको तल लेखिए बमोजिमको नीति सर्वसाधारणको जानकारीका लागि प्रकाशन गरिएको छ ।

शिवराज नगरपालिकाको विपद् जोखिम न्यूनीकरण तथा व्यवस्थापन नीति, २०७९

स्थानीय सरकार सञ्चालन ऐन, २०७४ को दफा १०२ ले दिएको अधिकार प्रयोग गरी शिवराज नगरकार्यपालिकाले यो शिवराज नगरपालिकाको विपद् जोखिम न्यूनीकरण तथा व्यवस्थापन नीति, २०७९ जारी गरेको छ ।

शिवराज नगरपालिकाको विपद् जोखिम न्यूनीकरण तथा व्यवस्थापन नीति, २०७९

१. पृष्ठभूमि

निरन्तर दोहोरि रहने बहु-प्रकोपका घटनाहरूबाट उत्पन्न विपद्को अत्याधिक जोखिममा रहेको मुलुकहरू मध्ये नेपाल पनि एक हो । यहाँ प्रत्येक वर्ष बाढी, पहिरो, चट्याङ्ग, आगलागी, सडक दुर्घटना तथा महामारी जस्ता प्राकृतिक तथा गैर प्राकृतिक प्रकोपहरूका कारण जनधनको ठूलो क्षति तथा नोक्सानी हुने गरेको छ । मुलुक विषम भू-बनावट, कमजोर भौगर्भिक अवस्था, मौसमी विषमता तथा जलवायु परिवर्तनका कारण भूकम्प, बाढी, पहिरो तथा भू-स्खलन, डुबान, चट्याङ्ग, खडेरी, हिमपात, असिना, हिम पहिरो, हिमताल विष्फोटन, अतिवृष्टि, अनावृष्टि, हुरी बतास, शीत लहर, तातो हावाको लहर, वन डढेलो लगायतका प्राकृतिक प्रकोपहरूबाट प्रभावित छ । त्यसै गरी नेपाल सडक दुर्घटना, महामारी, अनिकाल, कीट वा सूक्ष्म जीवाणु आतङ्क, पशु तथा चराचुरुङ्गीमा हुने फलु, प्यान्डामिक फलु जस्ता विश्वव्यापी रूपमा हुन सक्ने महामारी, सर्पदंश, जनावर आतंक, खानी, हवाई, जल वा औद्योगिक दुर्घटना, आगलागी, विषाक्त ग्याँस, रसायन वा विकिरण चुहावट, ग्याँस विष्फोटन, विषाक्त खाद्य सेवन, वातावरणीय प्रदुषण, वन विनास वा भौतिक संरचनाको क्षति तथा प्रकोप उद्धार कार्यमा हुने दुर्घटना लगायतका गैर प्राकृतिक प्रकोपबाट पनि प्रभावित छ । २०७२ साल बैशाखमा आएको गोरखा भूकम्प, २०७१ र २०७४ सालमा आएको बाढी तथा पहिरो र यसबाट भएको ठूलो जनधनको क्षति तथा नोक्सानी यसका पछिल्ला उदाहरणहरू हुन् । जनसंख्या बृद्धि, गरिबी, अव्यवस्थित शहरीकरण र जोखिम असंवेदनशील विकासका कार्यहरूले गर्दा विपद् सङ्घटा सन्नतामा अझ बृद्धि भइ रहेको छ ।

नेपाल सरकारले विपद् जोखिम न्यूनीकरण तथा व्यवस्थापनका कार्यहरूलाई योजनाबद्ध र व्यवस्थित गर्न नीतिगत, कानूनी तथा संस्थागत व्यवस्था गरेको छ । यस सन्दर्भमा विपद् जोखिम व्यवस्थापनका लागि दैवी प्रकोप (उद्धार) ऐन, २०३९, स्थानीय स्वायत्त शासन ऐन, २०५५, भवन ऐन, २०५५, राष्ट्रिय भवन संहिता, २०६०, विपद् जोखिम व्यवस्थापन राष्ट्रिय रणनीति, २०६६, जलवायु परिवर्तन नीति, २०६७, भू-उपयोग नीति २०६९, जल उत्पन्न प्रकोप व्यवस्थापन नीति, २०७२, राष्ट्रिय पुनः निर्माण तथा पुनःस्थपना नीति, २०७२, राष्ट्रिय विपद् प्रतिकार्यको कार्य ढाँचा, २०७०, बस्ती विकास, शहरी योजना तथा भवन निर्माण सम्बन्धी आधारभूत मार्ग दर्शन, २०७२, राष्ट्रिय शहरी विकास रणनीति, २०७३ आदि महत्वपूर्ण कानूनी तथा नीतिगत आधार हुन् भने नेपालको संविधान, २०७२ तथा हालै पारित भई कार्यान्वयनमा आएका स्थानीय सरकार सञ्चालन ऐन, २०७४, विपद् जोखिम न्यूनीकरण तथा व्यवस्थापन ऐन, २०७४, विपद् जोखिम न्यूनीकरण

तथा व्यवस्थापन नियमावली, २०७५ र विपद जोखिम न्यूनीकरण तथा व्यवस्थापन रणनीतिक कार्ययोजना, २०७५ देखि २०८७ पछिल्ला महत्वपूर्ण कानूनी व्यवस्था हुन् । साथै केन्द्रदेखि स्थानीय तहसम्म कानून बमोजिम स्थापित विपद व्यवस्थापन समितिहरू, नेपाल सरकारका विभिन्न निकाय एवं प्रतिष्ठानहरूलाई महत्वपूर्ण संस्थागत व्यवस्थाको रूपमा लिन सकिन्छ भने विपद जोखिम न्यूनीकरण तथा व्यवस्थापन ऐन, २०७४ ले व्यवस्था गरेका विपद जोखिम न्यूनीकरण तथा व्यवस्थापन राष्ट्रिय परिषद्, कार्यकारी समिति, प्राधिकरण, प्रदेश, जिल्ला तथा स्थानीय तहका समितिहरू नयाँ संस्थागत व्यवस्थाका रूपमा रहेका छन् ।

विपद जोखिम न्यूनीकरणका लागि मूलतः सेण्डाई कार्य ढाँचा, दिगो विकासका लक्ष्यहरू, जलवायु परिवर्तन सम्बन्धी पेरिस सम्झौता लगायतका अन्तर्राष्ट्रिय सन्धि सम्झौता, राष्ट्रिय एवं स्थानीय आवश्यकता अनुरूप विपद जोखिम न्यूनीकरणका लागि मूल नीति तर्जुमा गर्न आवश्यक भएको छ । नेपालले विपद जोखिम व्यवस्थापनका लागि लागु गरेको विपद जोखिम व्यवस्थापन राष्ट्रिय रणनीति, २०६६ को कार्यान्वयनबाट प्राप्त सिकाई र अनुभवहरू, २०७२ सालको गोरखा भूकम्प तथा पछिल्ला अन्य विपदका घटनाहरूको सिकाई र अनुभवहरू समेतलाई आधार बनाई विद्यमान विपद जोखिमको न्यूनीकरण तथा अन्य नयाँ सम्भावित जोखिमको प्रभावकारी रोकथाम गरी विपद जोखिमबाट सुरक्षित, जलवायु अनुकूलित तथा उत्थानशील राष्ट्र तथा समाज निर्माणको लागि पालिका स्तरीय विपद जोखिम न्यूनीकरण तथा व्यवस्थापन नीति, २०७८ तयार गरेको छ ।

२. दीर्घकालीन सोच:

विपद जोखिमबाट सुरक्षित, जलवायु अनुकूलित तथा उत्थानशील राष्ट्र तथा स्थानिय तहको निर्माण गर्दै दिगो विकासमा योगदान पुऱ्याउने यस नीतिको दीर्घकालीन सोच रहेको छ ।

३. ध्येय

विपद जोखिम न्यूनीकरण तथा व्यवस्थापनका क्रियाकलापहरूलाई सन्तुलित रूपमा कार्यान्वयन गरी विपदबाट हुने जनधन, स्वास्थ्य तथा जीविकोपार्जनका स्रोत साधनहरूका साथै व्यक्ति, समुदाय र राष्ट्रको आर्थिक, सामाजिक तथा भौतिक पूर्वाधार र साँस्कृतिक एवं पर्यावरणीय सम्पदाको जोखिम तथा क्षतिमा उल्लेख्य रूपमा कमी गर्नु तथा तिनीहरूको उत्थानशीलता बृद्धि गर्नु यस नीतिको ध्येय रहेको छ ।

४. लक्ष्य

विपदबाट हुने मृत्युदर तथा प्रभावित व्यक्तिहरूको संख्या उल्लेख्य रूपले कम गर्नु, जीविकोपार्जनका स्रोत साधनहरूका साथै कृषि, उद्योग, सडक, सञ्चार, खानेपानी तथा सरसफाईका संरचना, स्वास्थ्य र शैक्षिक सुविधाहरू जस्ता महत्वपूर्ण पूर्वाधार तथा आधारभूत सेवाहरूमा विपदले

पुन्याउने क्षति एवं अवरोधलाई कम गर्दै तिनीहरूको उत्थानशीलता बृद्धि गर्नु र विपद्बाट हुने प्रत्यक्ष आर्थिक क्षति कम गर्नु यस नीतिको लक्ष्य रहेको छ ।

५. उद्देश्यहरू

प्राकृतिक तथा गैर प्राकृतिक विपद्बाट व्यक्तिको जीवन तथा सम्पत्ति, स्वास्थ्य, जीविकोपार्जन तथा उत्पादनका साधनहरू, भौतिक एवं सामाजिक पूर्वाधार, सांस्कृतिक एवं वातावरणीय सम्पदामा हुने क्षतिको उल्लेख्य रूपमा कम गर्नु यस नीतिको प्रमुख उद्देश्य रहेको छ । यस नीतिका अन्य उद्देश्यहरू देहाय बमोजिम छन् ।

- ५.१ विपद् जोखिमको बुझाई अभिवृद्धि गर्ने तथा सबै तह र वर्गमा विपद् जोखिम सम्बन्धी जानकारीको पहुँच सुनिश्चित गर्ने ।
- ५.२ विपद् जोखिम न्यूनीकरण तथा व्यवस्थापन गर्न विपद् जोखिम शासनको सुदृढीकरण गर्ने ।
- ५.३ विपद् जोखिम न्यूनीकरणलाई जलवायु परिवर्तन अनुकूलनका क्रियाकलापसँग एकीकरण गर्दै समग्र विकास प्रक्रियामा मूल प्रवाहीकरण गर्ने ।
- ५.४ विपद् जोखिम न्यूनीकरणमा सार्वजनिक तथा निजी लगानी बृद्धि गरि उत्थानशीलता अभिवृद्धि गर्ने ।
- ५.५ विपद् व्यवस्थापन सूचना प्रणालीको सुदृढीकरण तथा बहुप्रकोप पूर्व सूचना प्रणालीको विकास एवं विस्तार गरी विपद् पूर्व तयारी तथा प्रतिकार्यलाई प्रभावकारी बनाउने ।
- ५.६ “अझ राम्रो र अझ बलियो” अवधारणा अनुरूप विपद् पश्चातको पुनर्लाभ, पुनःस्थापना, पुनः निर्माण सुनिश्चित गर्ने ।

६. अवधारणा

विपद् जोखिम न्यूनीकरण शिवराज नगरपालिका स्तरीय नीति देहाय बमोजिमको अवधारणामा आधारित रहेको छ ।

- ६.१ नेपालको संविधानले निर्दिष्ट गरे बमोजिम विपद् जोखिम न्यूनीकरण, रोकथाम तथा व्यवस्थापनमा संघ, प्रदेश र स्थानीय तह बीच समन्वय तथा सहकार्यको सिद्धान्तलाई अवलम्बन गर्ने ।
- ६.२ विपद् सुशासनको सिद्धान्त अनुरूप सहभागिता, जवाफदेहिता र पारदर्शिता जस्ता विषयहरूलाई आत्मसात गरी समाजका सबै सरोकारवालाहरूको संलग्नता तथा साझेदारी र लैङ्गिक तथा सामाजिक समावेशीकरणको सिद्धान्त अवलम्बन गर्ने ।
- ६.३ जोखिम संवेदनशील विकासको अवधारणा अवलम्बन गर्ने ।

- ६.४ बहु-प्रकोप विपद् जोखिम व्यवस्थापनको अवधारणा अवलम्बन गर्ने ।
- ६.५ स्थानीय विशेषता अनुरूप विज्ञान तथा प्रविधिको प्रयोग र स्थानीय साधन, श्रोत, ज्ञान र शीपको अत्याधिक उपयोगको अवधारणा अवलम्बन गर्ने ।
- ६.६ नव प्रवर्तनमुखी वित्तीय लगानीको अवधारणा अवलम्बन गर्ने ।
- ६.७ पुनर्लाभ, पुनः स्थापना र पुनर्निर्माणमा “अझ राम्रो र अझ बलियो” अवधारणा अवलम्बन गर्ने ।

७. नीति

माथिका उद्देश्यहरू प्राप्तिका लागि देहायका नीति अवलम्बन गरिने छन् ।

- ७.१ विपद् जोखिम सम्बन्धी विषयलाई माध्यमिक विद्यालय तहसम्म स्थानीय शैक्षिक पाठ्यक्रममा समावेश गरिने छ ।
- ७.२ जनचेतनामूलक तथा सूचनामूलक कार्यक्रमहरू तयार गरी सूचना तथा सञ्चारका माध्यमहरूको प्रभावकारी उपयोग मार्फत सबैमा पहुँच हुने गरी विपद् सम्बन्धी जानकारी, सचेतना र सिकाई समुदाय स्तरसम्म अभिवृद्धि गरिने छ ।
- ७.३ प्राकृतिक तथा गैर प्राकृतिक प्रकोपहरूको नियमित रूपमा सूक्ष्म निगरानी र मापन गरिने छ ।
- ७.४ विपद् जोखिम लेखाजोखा तथा नक्शाङ्कन गर्ने प्रणालीको विकास गरिनेछ । संकट उन्मुख समुदायको पहिचान गरी त्यस्ता समुदायको क्षमता अभिवृद्धि गरिने छ ।
- ७.५ सडक दुर्घटनाका सम्भावित क्षेत्रहरूको पहिचान गरी विपद् आँकलन र नक्शाङ्कनको आधारमा विपद् क्षेत्र निर्धारण गरिनेछ र यस सम्बन्धी सूचनालाई सार्वजनिक रूपमा उपलब्ध गराई दुर्घटना न्यूनीकरणमा मद्दत गरिने छ ।
- ७.६ शिक्षा, स्वास्थ्य, कृषि, उद्योग, पर्यटन, उर्जा, आवास, यातायात, खानेपानी, सरसफाई लगायतका पूर्वाधार र ऐतिहासिक तथा साँस्कृतिक सम्पदामा पर्न सक्ने विपद् जोखिमका प्रभाव सम्बन्धमा विपद् जोखिम लेखाजोखा तथा नक्शाङ्कन गरी प्रचार प्रसार गरिने छ ।
- ७.७ विपद्बाट व्यापार व्यवसाय, जनस्वास्थ्य र पोषणमा पर्न सक्ने सम्भाव्य जोखिम न्यूनीकरण गर्न विपद् जोखिम लेखाजोखा गरिने छ ।
- ७.८ दुर सम्वेदन प्रणाली (Remote Sensing System), भौगोलिक सूचना प्रणाली (Geographic Information System) र खुला स्रोत प्रविधि (Open Source Technology) मा आधारित आधुनिक विपद् व्यवस्थापन सूचना प्रणाली (Disaster Management Information System) विकास गरी जनसाधारण तथा

- सरोकारवालाहरूलाई सहज रूपमा विपद् व्यवस्थापन सम्बन्धी सूचना उपलब्ध हुने व्यवस्था गरिने छ ।
- ७.९ विपद् जोखिम न्यूनीकरण, विपद्को रोकथाम, पूर्व तयारी, खोज तथा उद्धार एवं विपद् पश्चातको पुनर्निर्माण तथा पुन स्थापना सम्बन्धी क्षमता विकासका विभिन्न कार्यदलहरूलाई तालिम दिई तयारी अवस्थामा राखिने छ ।
- ७.१० विपद् जोखिमको अध्ययन तथा अनुसन्धानमा सरकारी निकायहरू, विकास साझेदार, निजी तथा गैर सरकारी संस्थाहरू, रेडक्रस अभियानका अंगहरू, विश्व विद्यालय र अनुसन्धान केन्द्रहरू तथा अन्य सरोकारवालाहरू बीचको संलग्नता र सहकार्यलाई प्रोत्साहन गरिने छ ।
- ७.११ पालिका, वडा तथा समुदाय तहहरूमा विपद् व्यवस्थापन समितिहरूको गठन गरी क्षमता अभिवृद्धि गरिने छ ।
- ७.१२ स्थानिय आपतकालिन कार्य संचालन केन्द्रहरू एवं स्वास्थ्य आपत्कालीन कार्य संचालन केन्द्रहरूको स्थापना, विकास र विस्तार गरी तिनीहरूको संस्थागत क्षमता अभिवृद्धि गरिने छ ।
- ७.१३ सडक सुरक्षा सुनिश्चित गर्न स्थानीय सडक सुरक्षा रणनीतिक कार्ययोजना तयार गरी कार्यान्वयन गरिने छ ।
- ७.१४ समुदाय स्तरको विपद् जोखिम न्यूनीकरणका लागि सिंचाई, नदी नियन्त्रण, वन व्यवस्थापन, विद्यालय, स्वास्थ्य संस्था, खानेपानी तथा सरसफाइ लगायतका योजना तर्जुमा, कार्यान्वयन तथा व्यवस्थापनमा स्थानीय उपभोक्ता, सामुदायिक संस्था र जनसमुदायको सहभागिता सुनिश्चित गरिने छ ।
- ७.१५ राष्ट्रिय भू-उपयोग नीति अनुरूप स्थानीय तहमा बहुप्रकोपीय जोखिम लेखाजोखाको आधारमा जोखिम संवेदनशील भू-उपयोग योजना तर्जुमा गरी व्यवस्थित एवं सुरक्षित बस्ती विकास कार्यलाई सबै तहहरूसंग सहकार्य गरि अगाडि बढाइने छ । साथै असुरक्षित बस्तीहरूलाई सुरक्षित स्थानमा स्थान्तरण गर्ने नीति लिइने छ ।
- ७.१६ समग्र विकास प्रक्रियाहरूलाई बहु-प्रकोप जोखिम संवेदनशीलताका आधारमा सम्भाव्य जोखिमको न्यूनीकरण हुने गरी कार्यान्वयन तथा व्यवस्थापन गरिने छ ।
- ७.१७ विपद् जोखिम न्यूनीकरणका सबै चरण तथा संरचनामा समावेशी विपद् व्यवस्थापनको अवधारणा अनुरूप महिला, बालबालिका, ज्येष्ठ नागरिक, अपाङ्गता भएका व्यक्तिहरू, आर्थिक तथा सामाजिक रूपले पछाडि परेका समुदायहरूको पहुँच, प्रतिनिधित्व तथा प्रभावकारी संलग्नता सुनिश्चित गरिने छ ।

- ७.१८ विपद् संवेदनशीलताको अवधारणा अनुरूप सार्वजनिक भौतिक संरचनाहरू (सरकारी कार्यालय, शैक्षिक संस्थाहरू, स्वास्थ्य संस्थाहरू, सामुदायिक भवनहरू, आश्रयस्थल आदि) लाई जेष्ठ नागरिकमैत्री, लैङ्गिकमैत्री, अपाङ्गतामैत्री एवं बालमैत्री बनाइने छ ।
- ७.१९ विपद् जोखिम न्यूनीकरण तथा व्यवस्थापनमा स्वयंसेवक परिचालनको लागि समुदाय स्तरमा संस्थागत व्यवस्था सुनिश्चित गरिने छ ।
- ७.२० विपद् जोखिमबाट सुरक्षित भवन निर्माण कार्यलाई प्रोत्साहन गर्न राष्ट्रिय भवन संहिता र स्थानीय मापदण्डलाई समय सापेक्ष परिमार्जन गरी लागू गरिने छ ।
- ७.२१ विकासका भौतिक पूर्वाधारहरूको डिजाइन तथा निर्माणका क्रममा जोखिम सुरक्षित पूर्वाधार नीति अवलम्बन गरिने छ । साथै जलवायु परिवर्तन अनुकूलित पूर्वाधार निर्माणलाई समेत प्रोत्साहित गरिने छ ।
- ७.२२ विकास निर्माणका ठूला परियोजनाहरू तर्जुमा, डिजाइन, निर्माण र व्यवस्थापनमा विपद् जोखिम तथा जलवायु परिवर्तनको प्रभाव सम्बन्धी अध्ययन गरी जोखिम न्यूनीकरण गर्ने नीति लिइने छ ।
- ७.२३ सुरक्षित समाजको निर्माणका लागि विपद् सुरक्षित संस्कृति (Culture of Safety) प्रबर्द्धन र अवलम्बन गरिनेछ ।
- ७.२४ स्थानीय तहमा विपद् जोखिम न्यूनीकरण तथा व्यवस्थापन सम्बन्धी क्रियाकलापहरूको प्रभावकारी रूपमा अनुगमन तथा मूल्याङ्कन गर्न समावेशी संयन्त्र स्थापना गरिने छ ।
- ७.२५ विपद् जोखिम न्यूनीकरण तथा व्यवस्थापन कार्यमा निजी क्षेत्रको संलग्नतालाई प्रोत्साहित गरिने छ ।
- ७.२६ जीविकोपार्जनका उपायहरूलाई विविधिकरण गरी विपद् उत्थानशील समुदाय निर्माण गरिने छ ।
- ७.२७ विपद् जोखिम न्यूनीकरणमा निजी क्षेत्र, बैंक तथा वित्तीय संस्था, बीमा कम्पनी, विकास साझेदार, दातृ संस्था आदिको लगानी प्रबर्द्धन गरिने छ ।
- ७.२८ समुदायस्तरको विपद् जोखिम न्यूनीकरणमा सामुदायिक तथा सहकारी संस्थाहरूको लगानीलाई प्रोत्साहन गरिने छ ।
- ७.२९ विपद् प्रतिकार्य र विपद् पश्चातको पुनर्लाभ तथा पुनःनिर्माणमा समेत सामाजिक सुरक्षाका कार्यक्रमहरूलाई समाहित गरी संचालन गरिने छ ।

- ७.३० विपद्का कारण हुन सक्ने क्षतिको क्षतिपूर्तिका लागि निजी, सरकारी तथा सामुदायिक भवन, शैक्षिक तथा स्वास्थ्य सम्बन्धी संरचनाहरू, खानेपानी लगायतका अन्य भौतिक संरचनाहरूको अनिवार्य बीमा गर्न प्रोत्साहन गरिने छ ।
- ७.३१ विपद् जोखिम न्यूनीकरण तथा व्यवस्थापनका लागि स्थानीय सरकारबाट वार्षिक रूपमा निश्चित प्रतिशत बजेट विनियोजन गरी कार्यक्रम संचालन गरिने छ ।
- ७.३२ विपद् जोखिम न्यूनीकरण कार्यलाई विकास मूलक क्रियाकलापहरू सँग एकीकरण तथा मूल प्रवाहीकरण गरिने छ । स्थानीय विपद् जोखिम व्यवस्थापन योजना तर्जुमा मार्फत प्राप्त क्षेत्रगत सुझावलाई स्थानीय विकास योजनामा प्राथमिकताका साथ संलग्न गरी कार्यान्वयन गरिने छ ।
- ७.३३ बाढी, पहिरो, खडेरी, चट्याङ्ग, हावाहुरी, तातो हावाको लहर, शीतलहर, वन डढेलो, आगलागी, महामारी, लगायतका प्रकोपहरूको नियमित रूपमा अनुगमन तथा पूर्वानुमानको साथै पूर्व सूचना प्रणाली विकास गरी पूर्वानुमानको आधारमा पूर्व तयारी तथा प्रतिकार्य योजनाहरू (Forecast Based Preparedness and Response Plans) बनाई लागु गरिने छ ।
- ७.३४ स्थानीय ज्ञान, सीप, श्रोत र साधनको अधिकतम उपयोग गर्दै समुदायमा आधारित विपद् जोखिम न्यूनीकरणका कार्यक्रमहरू कार्यान्वयन गरिने छन् ।
- ७.३५ स्थानीय तहमा आकस्मिक पूर्व तयारी योजना र विपद् पूर्व तयारी तथा प्रतिकार्य कार्य योजना बनाई कार्यान्वयन गरिने छ ।
- ७.३६ स्थानीय तहमा कानून बमोजिम विपद् व्यवस्थापन कोषको स्थापना गरी श्रोत परिचालन गरिने छ ।
- ७.३७ शैक्षिक संस्था, अस्पताल तथा सामुदायिक भवनहरूको स्तरोन्नती गरी आपतकालीन अवस्थामा समुचित उपयोग गर्न मिल्ने व्यवस्था गरिने छ ।
- ७.३९ विपद् पूर्व तयारी तथा प्रतिकार्यका लागि खुल्ला क्षेत्रको पहिचान, विकास र व्यवस्थापन गर्नुका साथै संकट उन्मुख क्षेत्रमा पहुँच युक्त एवं सुरक्षित आश्रय स्थल र आपतकालिन भण्डारण केन्द्रको निर्माण गरिने छ । साथै विपद् प्रतिकार्यलाई प्रभावकारी बनाउन मानवीय सहायता स्थल एवं बन्दोवस्ती स्थलको स्थापना, विकास र विस्तार गरिने छ ।
- ७.४० ठुला विपद्को समयमा प्राप्त हुने अन्तर्राष्ट्रिय मानवीय सहायता सामग्रीहरूको सहज आपूर्तिका लागि आवश्यक समन्वय गरि व्यवस्था मिलाइने छ ।

- ७.४१ स्थानीय स्तरमा विपद्को समयमा परिचालित हुने स्वयंम सेवकहरूको क्षमता विकास गरिनेछ ।
- ७.४२ विपद् पश्चात गरिने पुनर्लाभ, पुनः स्थापना र पुनःनिर्माण कार्यमा भविष्यमा विपद् जोखिमको अवस्था सिर्जना हुन नदिन र विपद् जोखिम न्यूनीकरण गर्न “अझ राम्रो, बलियो र सुरक्षित बनाऔं” भन्ने अवधारणालाई प्रोत्साहन गरिने छ ।
- ७.४३ खोज, उद्धार तथा राहत जस्ता विपद् प्रतिकार्यमा सहयोग पुऱ्याउन स्थानीय तहमा राजनीतिक दल र दलसंग सम्बन्धित भातृ संगठनहरूलाई समेत परिचालन गर्न सक्ने व्यवस्था मिलाइने छ ।
- ७.४४ स्थानीय तहमा विपद् प्रतिकार्यलाई प्रभावकारी बनाउन सबै क्षेत्रका सरोकारवालाहरूको सहभागिता रहने गरी क्षेत्रगत पद्धति (Cluster System) को अवधारण स्थापना गरि कार्यान्वयनमा ल्याइने छ ।
- ७.४५ विपद् जोखिम न्यूनीकरण तथा व्यवस्थापनका कार्यहरूलाई प्रभावकारी बनाउन जवाफदेहीता, पारदर्शीता र उच्च गुणस्तरता सुनिश्चितता गरिने छ ।
- ७.४६ चुरे क्षेत्रको कमजोर भौगोलिक वनावटका कारण उत्पन्न हुने जोखिमलाई न्यूनीकरण गर्न चुरे व्यवस्थापन गुरुयोजनालाई प्रभावकारी कार्यान्वयनका लागि भरपुर सहयोग गरिने छ र पालिका आफै पनि संरक्षणको लागि तत्पर रहने छ ।
- ७.४७ संकट उन्मुख समुदायको जोखिममा हिस्सेदारी तथा जोखिम हस्तान्तरणका लागि कृषि, पशुपंक्षी तथा व्यापार व्यवसायमा बीमा गराउने कार्यलाई प्रोत्साहन गरी बीमामा सहज पहुँचको व्यवस्था मिलाइने छ । साथै बैंक तथा बित्तीय संस्थाहरू मार्फत विपद् प्रभावित समुदायलाई सहूलियत कर्जाको व्यवस्था गरिने छ ।

८. नीति कार्यान्वयन

- यस नीतिको कार्यान्वयनको लागि देहाय बमोजिमका उपायहरू अवलम्बन गरिने छन् ।
- ८.१ यस नीतिको योजनाबद्ध कार्यान्वयनका लागि स्थानीय तहमा विपद् जोखिम न्यूनीकरण तथा व्यवस्थापन रणनीतिक कार्ययोजनाका साथै आवधिक, वार्षिक तथा आकस्मिक योजना तर्जुमा गरी लागू गरिने छ ।
- ८.२ विषयगत मन्त्रालय, सार्वजनिक निकायहरू, विकासका साझेदार तथा नीजि क्षेत्रको कार्यक्रम तर्जुमा एवं कार्यान्वयन गर्दा यस नीतिलाई मार्ग दर्शनको रूपमा लिइने छ ।
- ८.३ स्थानीय सरकारका आवधिक तथा वार्षिक योजना तथा कार्यक्रम तर्जुमा एवं कार्यान्वयन गर्दा यस नीतिलाई मार्ग दर्शन को रूपमा लिइने छ ।

- ८.४ यस नीतिको कार्यान्वयनका लागि स्थानीय तहमा आवश्यक बजेट विनियोजन गरी कार्यक्रम संचालन गरिने छ ।
- ८.५ विपद् जोखिम न्यूनीकरण तथा व्यवस्थापन ऐन, २०७४ मा स्थानिय विपद् जोखिम न्यूनीकरण तथा व्यवस्थापन ऐन नबढिने गरि व्यवस्था गरे बमोजिम आवश्यक संस्थागत संरचना निर्माण गरिने छ ।
- ८.६ यस नीति कार्यान्वयनको लागि आवश्यक कानूनी तथा संस्थागत व्यवस्था गरिने छ ।

९.समन्वय, अनुगमन तथा मूल्याङ्कन

- ९.१ विपद् जोखिम न्यूनीकरण तथा व्यवस्थापनसँग सम्बन्धित कार्यहरुको प्रभावकारी कार्यान्वयनको लागि स्थानीय तहमा सरकारी, निजी, गैर सरकारी संस्था, रेडक्रस अभियानका अंगहरु, राजनीतिक दलहरु तथा सरोकारवालाहरु बीच समन्वय र सहकार्य गरिने छ ।
- ९.२ स्थानिय स्तरमा गठित स्थानीय विपद् व्यवस्थापन समितिले यस नीतिको अनुगमन तथा मूल्याङ्कन गर्ने छ ।
- ९.३ विपद् जोखिम न्यूनीकरण कार्यले पुन्याएको योगदानको अनुगमन गर्दा जोगिएको जनधनको विवरण, जोखिम न्यूनीकरण तथा नियन्त्रणका लागि निर्माण गरिएका भौतिक संरचनाहरुबाट पुग्न गएको सुविधा र प्रतिफल, प्रभावित समुदायको उत्थानशीलतामा आएको परिवर्तन आदिलाई ध्यान दिइने छ ।
- ९.४ विपद् जोखिम न्यूनीकरण तथा व्यवस्थापन सम्बन्धी सम्पूर्ण विवरण वार्षिक रूपमा अद्यावधिक गरी प्रतिवेदन प्रकाशन गरिने छ ।

१०. नीति पुनरावलोकन

यस नीतिलाई आवश्यकता अनुसार पुनरावलोकन गरिनेछ ।

आज्ञाले,

गणेश प्रसाद अर्याल

प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत